

UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI”
FACULTATEA DE TEOLOGIE ORTODOXĂ
ȘCOALA DOCTORALĂ „ISIDOR TODORAN”

POZIȚIA DECALOGULUI ÎN CREDINȚA
IUDAICĂ ȘI VALOAREA SA ASTĂZI

- TEZĂ DE DOCTORAT -

Îndrumător:
Pr.prof.univ.dr. Ioan Chirilă

Doctorand:
Gavril Teofil Chichineșdi

Cluj-Napoca
2018

CUPRINS

ABREVIERI	6
INTRODUCERE	9
PRELIMINARII	14
1. Delimitări terminologice și tematice.....	14
2. Premizele subiectului	
2.1. Premizele biblice.....	26
2.2. Premizele iudaice.....	33
2.3. Premizele patristice.....	39
3. Stadiul actual al cercetării	
3.1. În spațiul românesc.....	42
3.2. În spațiul internațional.....	45
I. DUMNEZEU ÎN REVELAREA PORUNCILOR	52
INTRODUCERE	52
I.1. EXISTENȚA DE/ÎN SINE	56
a. Identitatea Celui ce poruncește.....	58
b. Eliberarea din robie.....	61
c. Negarea altor dumnezei.....	64
d. Apel la exclusivitate.....	66
e. Aplicabilitate.....	69
f. Concluzii.....	71
I.2. SLUJIREA ADEVĂRATULUI DUMNEZEU. INTERZICEREA IDOLATRIEI ...73	
a. Idolatria – semnificații.....	74
b. Căderea în păcat.....	79
c. Gelozia divină.....	83
d. Consecințe.....	84
e. Relevanța poruncii în zilele noastre.....	90
f. Concluzii.....	92
I.3. CINSTIREA NUMELUI DIVIN	94
a. Valoarea numelui.....	94

b. Nume ale lui Dumnezeu.....	96
c. Utilizarea inadecvată a Numelui lui Dumnezeu.....	101
d. Consecințe ale nerespectării poruncii.....	107
e. Cinstirea Numelui lui Dumnezeu în postmodernism.....	108
f. Concluzii.....	110
I.4. ODIHNA LUI DUMNEZEU ȘI RESTAURAREA CREAȚIEI ÎN CULT.....	112
a. Istoric.....	113
b. Șabatul și cifra șapte.....	117
c. Odihna fizică și spirituală.....	118
d. Dubla motivație.....	123
e. Semn al legământului.....	126
f. Șabatul și ziua Domnului.....	127
g. Șabatul astăzi.....	131
h. Concluzii.....	134
CONCLUZII LA PARTEA ÎNTÂI.....	135
II. NORMELE DE CONVIEȚUIRE INTERUMANĂ.....	136
INTRODUCERE.....	136
II.1. FAMILIA. CINSTIREA PĂRINȚILOR.....	137
a. Terminologie.....	137
b. Cinstirea părinților în Vechiul Testament.....	138
c. Cinstirea părinților în islam.....	142
d. Repere nou-testamentale.....	143
e. Aplicații pentru zilele noastre.....	143
f. Responsabilitățile părinților.....	147
g. Moduri de cinstire a părinților.....	149
h. Extinderea poruncii.....	151
i. Făgăduința.....	152
j. Concluzii.....	153
II.2. PREȚUIREA VIETII.....	155
a. Terminologie.....	156
b. Probleme controversate.....	157

c. În iudasim și în islam.....	159
d. Opinia Mântuitorului.....	161
e. Uciderea în perioadele recente.....	163
f. Concluzii.....	166
II.3. FIDELITATE ȘI CINSTIRE.....	167
a. Terminologie.....	167
b. Scopul poruncii.....	168
c. Urmările infidelității.....	169
d. Adulterul în Vechiul Testament.....	171
e. Perspectiva nou-testamentală.....	173
f. Încălcarea poruncii în generația actuală.....	174
g. Concluzii.....	174
II.4. INALIENABILITATEA PROPRIETĂȚII.....	176
a. Delimitări terminologice.....	176
b. Cultura iudaică și furtul.....	178
c. Forme ale furtului.....	179
d. Consecințe.....	181
e. Furt sau generozitate.....	182
f. Furtul contemporan.....	182
g. Concluzii.....	184
II.5. VIEȚUIREA ÎN ADEVĂR.....	186
a. Terminologie.....	188
b. În iudaism și în islam.....	190
c. Incidența poruncii.....	191
d. Minciuna în prezent.....	193
e. Concluzii.....	195
II.6. STĂPÂNIREA DORINȚEI.....	197
a. Terminologie.....	199
b. Lucruri interzise poftirii.....	201
c. Porunca în iudaism și în islam.....	202
d. Granița dintre dorință și lăcomie.....	203

e. Manifestarea lăcomiei în zilele noastre.....	204
f. Concluzii.....	207
CONCLUZII LA PARTEA A DOUA.....	208
CONCLUZII FINALE.....	210
BIBLIOGRAFIE.....	214

Cuvinte cheie: Decalog, lege mozaică, legământ, poruncă, eliberare, dragoste, respect, promisiune, fidelitate.

Introducere

Lucrarea *Poziția Decalogului în credința iudaică și valoarea sa astăzi* începe cu abordarea elementelor terminologice principale, a premizelor biblice, iudaice și patristice ale subiectului, precum și a stadiului cercetării în spațiul românesc și internațional. Este structurată apoi în două părți: poruncile ce vizează atitudinea noastră față de Dumnezeu (primele 4), și cele privitoare la modul ideal de relaționare la semenii (ultimele șase), după împărțirea lui Calvin.

Lucrarea are ca bază de pornire afirmațiile Sfintei Scripturi cu privire la subiectul tratat. Resursele iudaice au constituit o sursă importantă de informații, astfel că am redat câteva opinii ale lui Philon Alexandrinul, Iosif Flaviu, aserțiuni regăsite în Talmud, precum și în manuscrisele de la Qumran. Dintre scrierile Sfinților Părinți am apelat la cele ale lui Clement din Alexandria, Sfântului Maxim Mărturisitorul, Sfântului Ioan Casian, Sfântului Ioan Damaschin, Sfântului Ioan Gură de Aur, Sfântului Vasile cel Mare.

Lui Moise îi este atribuită scrierea Pentateuhului, în cartea *Ieșirea* fiind prezentată Legea primită de acesta pe Muntele Sinai. De asemenea majoritatea cercetătorilor menționează că „Moise a consolidat pentru prima oară în lume un stat cu o legislație bine stabilită”¹. El a fost omul pe care Dumnezeu l-a ales să împlinească una dintre cele mai importante sarcini din istoria omenirii - transmiterea legilor morale care vor da sens relațiilor interumane².

La Muntele Sinai s-au format rădăcinile credinței în unicul Dumnezeu - o credință ce urma să inunde pământul de cunoștința Domnului (*Zah.* 14, 9)³. Moise devine luptătorul aprig ce va abate poporul de la idolatrie, păstrând mereu vie credința monoteistă. El va fi cunoscut ca cel mai mare profet „care, prin evrei, va universaliza pe Dumnezeul unic”⁴.

¹ Baruch TERCATIN, *Din înțelepciunea Torei și a Hasidismului* (București: Hasefer, 2003)

² ȚON, *Oameni mari din Vechiul Testament* (Oradea: Cartea Creștină, 2004), 117

³ Werner KELLER, *Și Biblia are totuși dreptate*, 1979, 137

⁴ Max I. DIMONT, *apud POPA, Profetii oratori ai Vechiului Testament* (Oradea: Editura Universității din Oradea, 2011), 29

Partea întâi

Poruncile descrise pe prima tablă fac referire la relația omului cu Dumnezeu. El trebuie să fie pe primul loc în alegerea noastră de a-L sluji. Conform *Deuteronom* 6, 4-9, *Șhema Israel*, evreilor li se cerea să acorde iubire totală singurului Dumnezeu adevărat.

În cadrul primei porunci (*Existența în/de Sine*) am abordat în primul rând semnificația numelui prin care Dumnezeu Se prezintă la începutul Decalogului, YHWH. Am vorbit apoi despre principala rațiune pentru care Domnul revendică închinarea poporului evreu, și anume eliberarea acestuia din robia egipteană. În continuare am analizat cerința lui Dumnezeu de a elimina dumnezeii falși și de a-I oferi Celui adevărat adorare exclusivă. În fine, am făcut observații privind aplicabilitatea acestei porunci în zilele noastre.

Porunca întâi are o importanță deosebită și formează de fapt baza tuturor celorlalte porunci, deoarece în cadrul acesteia Dumnezeu Își descoperă identitatea. El se revelează prin numele de YHWH, un nume cu multiple sensuri, dintre care unele sunt dezvăluite de-a lungul Scripturii, iar altele rămân încărcate de mister. Când liderul poporului, Moise, va merge înaintea faraonului, va pronunța Numele Celui care l-a trimis să ceară eliberarea poporului, el fiind hăruit să descopere Numele Celui Nenumit. Dumnezeu Se proclamă pe Sine drept singurul care există cu adevărat, care ființează independent, prin propria putere. Spre deosebire de zei, El e Viața prin definiție, e Persoana care aduce în existență toate celelalte lucruri, și care are dreptul să Se pronunțe în privința binelui și răului și să construiască un cadru moral ireproșabil și inviolabil.

Porunca aceasta conține esența a ceea ce a făcut Dumnezeu pentru popor, și anume eliberarea din sclavie pentru a le oferi un nou statut: acela de oameni liberi care să acționeze după principiile divine transmise pe Sinai. YHWH i-a promis lui Israel ceva special, o țară mai bună, dar nu s-a oprit doar la atât: Dumnezeu l-a numit întâiul născut, un popor creat de El, pentru slava Lui.

Concludem că această poruncă adresată evreilor cu milenii înaintea noastră, este valabilă și pentru creștinii de azi. Cadrul moral e același, fiindcă Dumnezeu rămâne același de-a lungul timpului. Vazând în eliberarea evreilor din Egipt un simbol pentru libertatea tuturor oamenilor prin credința în jertfa lui Hristos, suntem chemați să slujim acestui singur Dumnezeu-Eliberator, printr-o trăire cu Hristos, experimentând în fiecare zi exodul din robia vieții păcătoase și umblarea în faptele pregătite pentru noi de la întemeierea lumii.

În cuprinsul poruncii a doua (*Interzicerea idolatriei. Slujirea adevăratului Dumnezeu*) se regăsesc observații privitoare la semnificațiile idolatriei și la situații în care evreii s-au făcut vinovați de încălcarea acestui îndemn. De asemenea, sunt oferite explicații referitoare la gelozia divină, la consecințele închinării înaintea altor dumnezei, iar în închiere se accentuează valabilitatea poruncii în zilele noastre.

În porunca a doua, observăm că Dumnezeu Își face cunoscută voia Sa într-un mod mai concret. Porunca primă e completată și clarificată: El interzice poporului să-și confecționeze vreun idol sau vreo asemănare a Adevăratului Dumnezeu. Sunt redată elementele care pot deveni obiecte ale închinării, aflate în spațiul cosmic, pe pământ sau în ape. Cu alte cuvinte, e vorba de instanțe create, care nu au existență de sine stătătoare. Spre deosebire de acestea, Cel care le-a gândit și le-a construit prin Logos, e Dumnezeu care transcende materia și o susține.

Nu e de mirare că El pretinde închinare totală și nu admite să-și împartă slava cu ceva care există doar prin suveranitatea Lui, atâta timp cât El decide. Idolii sunt descriși în Scriptură într-un mod ironic, chiar sarcastic: orbi, surzi, neputincioși (*Ps. 115*), tocmai pentru a accentua inutilitatea adorării lor și gravitatea aplecării inimii spre aceștia.

Hristos, prin învățătura Sa, a arătat omenirii că idolii nu se rezumă la obiecte sculptate special pentru închinare. El a vorbit despre atitudini canalizate greșit, de focalizare pe aspecte lipsite de relevanță, care se pot constitui într-o conduită idolatră. Idolatria e vădită în cazul creștinilor de lipsa preeminenței lui Dumnezeu în viețile lor, astfel că obiecte ale închinării pot deveni elemente materiale, evenimente, sinele sau alte persoane.

Motivația pe care atât Israelul antic cât și noi creștinii contemporani o avem pentru a păzi porunca a doua constă tocmai în eliberarea oferită de Dumnezeu. Pentru ei – eliberarea din sclavia faraonului, pentru noi – eliberarea din robia păcatului și a morții adusă odată cu jertfirea lui Hristos, Fiul lui Dumnezeu.

Porunca a treia (*Cinstirea Numelui divin*) include referiri la valoarea acordată Numelui în Antichitate, și la semnificațiile principalelor nume prin care Dumnezeu S-a revelat în Scripturi. Am abordat apoi aspectele concrete vizate de poruncă, și anume modalitățile prin care Numele Domnului poate fi dezonorat. Am amintit consecințele încălcării acestei stipulații, precum și câteva observații privind cinstirea Numelui divin în postmodernism.

Dacă în prima poruncă Dumnezeu și-a dezvăluit identitatea Sa, în porunca a treia se accentuează valoarea Numelui divin, care se cere rostit cu reverență deosebită.

Motivul pentru care porunca interzice luarea numelui Domnului în deșert este clar: Numele divin este sfânt, de aceea oricine dorește să-l proclame sau să-l invoce trebuie să țină cont de caracterul imaculat al acestuia și cine se apropie de El, e necesar să se sfințească. Nu întâmplător în episodul „Rugului aprins”, YHWH îi poruncește lui Moise să se descalțe pentru că se află pe un pământ sfânt. Aici a fost locul în care Dumnezeu Și-a descoperit într-un mod aparte Numele Său (*Ieș. 3, 1-10*).

Opiniile celor mai mulți cercetători înclină spre a echivala încălcarea poruncii cu blasfemia, sperjurul, rostirea de neadevăruri la adresa Lui, cu orice utilizare trivială a numelui Sfânt. În cuprinsul Decalogului, poporului Israel i s-a interzis de fapt jurământul mincinos sau mărturia mincinoasă utilizând Numele lui YHWH.

Astăzi, la fel ca în vechime, porunca a treia este nerespectată prin diverse forme: se promet lucruri și fapte mărețe, dar puține se împlinesc, acestea făcându-se adesea prin jurământ, în Numele Sfânt sau cu mâna pe Biblie. Problema promisiunilor neonorate încep de fapt din cel mai restrâns cerc, în familie, unde soții își promet fidelitate reciprocă, dar în multe cămine aceasta nu e durabilă. Tot aici pot fi menționate și multitudinea de insulte aduse lui Dumnezeu, unii folosindu-se de Numele Sfânt fără nici o barieră.

Putem concluda că porunca presupune folosirea numelui Divin cu maxim respect, că rostirea numelui ar trebui însoțită de laudă, recunoștință și o atitudine sinceră.

În cadrul poruncii a patra (*Odihna lui Dumnezeu și restaurarea creației în cult*) am abordat în primul rând istoricul zilei Șabatului, apoi am făcut observații cu privire la tipurile de odihnă sugerate de poruncă și la motivațiile acesteia. Ne-am referit de asemenea la Șabat ca semn al legământului dintre YHWH și Israel, la legătura dintre Șabat și ziua Domnului, dar și la măsura în care porunca este actuală.

Conform Decalogului porunca a patra se referă în primul rând la Israel, fiind dată ca semn al legământului între Creator și poporul Său. Israelul era singurul popor din Antichitate care avea o zi specială de odihnă pe săptămână, care era considerată nu numai o obligație, ci și o binecuvântare pentru cei care o respectau. Originea poruncii o găsim descrisă la creație, însă cu ocazia emiterii Decalogului, aceasta va căpăta o conotație specială în raportul dintre Dumnezeu și poporul Său.

Porunca descrie cele două tipuri de odihnă, cea fizică și cea spirituală care se întrepătrund. Prin odihnă fizică israeliții își vor aminti că Eliberatorul le-a oferit o zi de repaos

săptămânal în urma muncii lor. În schimb, odihna spirituală le va oferi prilejul ca ei să-și arate recunoștința față de ceea ce a făcut Dumnezeu pentru ei, manifestându-se prin închinare, laudă și mulțumire. Porunca debutează cu sintagma „adu-ți aminte de ziua odihnei...”, cu alte cuvinte evreii trebuiau să privească în retrospectivă la starea lor de robi fără libertate – ca apoi să se uite în perspectivă – la noul lor statut de oameni liberi, să gândească, să acționeze și să se bucure de fiecare Șabat, în cinstea Celui ce i-a salvat.

Începând cu primii ani ai Bisericii primare, și până în zilele noastre, Șabatul este sărbătorit duminica, în amintirea învierii lui Hristos. Moartea și revenirea Sa la viață reprezintă mijlocul salvării omenirii din păcat și din Împărăția diavolului, așadar creștinii celebrează această eliberare, întâlnindu-se în comunitate. De asemenea, duminica ar trebui să fie o zi marcată de încetarea activităților mundane, pentru adâncirea în cunoașterea lui Dumnezeu și pentru conștientizarea odihnei primite prin Hristos.

În zilele noastre există cu toate acestea un mare dezechilibru între muncă și odihnă, oamenii se implică în tot mai numeroase activități care, chiar dacă nu sunt necuviincioase în sine, distrag atenția de la Cel care se cere sărbătorit în ziua de odihnă, Iisus, Mântuitorul.

Poruncile de pe prima tablă vizează relația omului cu Făcătorul său. Omul creat după chipul și asemănarea Sa se cuvine să-L cinstească, să-L iubească pe Cel care i-a dat viață, nu doar formal, ci cu toate abilitățile sale.

Partea a doua

Cel de-al doilea set de porunci vizează, în esență, iubirea față de aproapele. Cinstirea primelor patru legi, față de Dumnezeu, este dovedită prin manifestarea respectului pentru cei din jur. Următoarele șase porunci pot fi sumarizate prin îndemnul lui Hristos, de a ne comporta față de oameni așa cum vrem să fim noi înșine tratați.

Pentru analizarea poruncii a cincea (*Familia. Cinstirea părinților*) am comentat reperele vechi și nou-testamentale, dar și aplicabilitatea ei în zilele noastre. Totodată, am făcut observații privitoare la responsabilitățile părinților, la moduri de cinstire a acestora, și a liderilor în general, precum și la promisiunea ce însoțește cerința divină.

Porunca a cincea e văzută ca punct de legătură între cele două table, făcând trecerea între indicațiile divine privitoare la relația cu Dumnezeu și cele privitoare la relația cu semenii. Porunca avea în iudaism un înțeles aparte, acela de a conferi valoare și onoare autorității. Așadar,

când ne gândim la cinstirea părinților, aceștia trebuie să aibă parte de prețuire și respect din partea copiilor.

Atât în VT, cât și în iudaismul zilelor noastre, precum și în creștinism, porunca a cincea rămâne foarte importantă deoarece aceasta este legată de familie, or familia rămâne stâlpul de bază al societății. Pentru ca societatea să reziste este nevoie ca această poruncă să fie aplicată în căminele noastre. VT și NT accentuează în mod repetat valoarea respectării acestei porunci. De remarcat este faptul că în textul din *Ieșirea* 21, 12-17, încălcarea poruncii apare în categoria celor trei păcate capitale: uciderea, furtul și necinstirea părinților, a căror consecință stabilită de Dumnezeu era pedeapsa cu moartea.

Porunca are valabilitate pentru toate generațiile și în toate culturile; iar modalitatea de raportare la acest îndemn are repercursiuni asupra urmașilor, în sensul că părinții oferă exemplu copiilor lor prin modul în care ei, la rândul-le, îi onorează pe cei care le-a dat viață. De altfel, Dumnezeu menționează că prețuirea părinților este unul dintre factorii care contribuie la fericirea omului și la trăirea unei vieți binecuvântate pe pământ.

În cadrul poruncii a șasea (*Prețuirea vieții*) am abordat, pe lângă semnificațiile termenilor, câteva probleme controversate conexe poruncii. De asemenea, am făcut precizări referitoare la modul în care stipulația apare în Vechiul Testament, în afirmațiile Mântuitorului și la actualitatea acesteia.

Cea de-a șasea poruncă ne aduce aminte că viața este un dar de la Dumnezeu, omul fiind creat după chipul și asemănarea Sa. Prin ucidere deci se aduce un afront imaginii lui Dumnezeu.

Dintre problemele cele mai controversate care au legătură cu această interdicție am amintit despre avort, eutanasiu, sinucidere și război. Cercetătorii au opinii diverse față de aceste practici, însă noi considerăm că toate sunt contrare învățaturii Sfintei Scripturi, mai cu seamă când le privim prin optica NT. Chiar dacă pe parcursul VT, în anumite conjuncturi, uciderea și războiul au fost încurajate, în epoca nou-testamentală, în speță în Predica de pe Munte, Mântuitorul a dat o nouă înțelegere acestor practici. El abordează rădăcina uciderii, care este reprezentată de mânie și de ură, iar dacă acestea sunt înlăturate, cu siguranță actul în sine va fi anulat. În asentimentul Mântuitorului au fost și Apostolii, în special Apostolul Pavel, care tratează pe larg problema mâniei, sfătuindu-și contemporanii să o evite și să o înlocuiască cu iubirea. Părinții Bisericii de asemenea descriu gravitatea încălcării poruncii, oferind soluții practice pentru evitarea acestui păcat.

Astăzi suntem chemați să învățăm din istorie și să evităm repetarea unor astfel de fapte nedrepte. Aceasta presupune educarea copiilor și ghidarea lor înspre o morală sănătoasă. Considerându-ne creștini, cunoscând principiile Sfințelor Scripturi, avem datoria să transmitem generațiilor următoare adevărul și voia lui Dumnezeu. Atunci, în loc de ură și război vom secera pacea, unitatea și iubirea hristică.

În abordarea celei de-a șaptea porunci (*Fidelitate și cinstitie*) am punctat aspecte legate de semnificațiile termenilor utilizați, de scopul poruncii și de urmările încălcării acesteia. De asemenea, ne-am referit la optica vetero și nou-testamentală, precum și la modul în care civilizația contemporană e chemată la supunere față de acest îndemn.

Chiar dacă în opinia multor persoane porunca a șaptea este una controversată și demodată, aceasta rămâne actuală și vrednică de cinstit. Așa cum în cea dintâi poruncă Dumnezeu a pretins fidelitate absolută din partea poporului Israel, în mod asemănător această stipulație cere fidelitate reciprocă între parteneri.

De la început Creatorul a conceput ca fiecare bărbat să-și aibă soția lui, evidențiind astfel sacralitatea căsătoriei. Desigur, de-a lungul secolelor, omenirea s-a abătut de la acest precept, alunecând pe panta infidelității.

Scopul poruncii a avut la bază preocuparea lui Dumnezeu față de sănătatea sexuală a poporului Său și față de stabilitatea în cadrul căminelor evreiești. Pentru că familia era considerată celula de bază a societății, orice abatere de la standardele divine periclita echilibrul căminului. Adulterul apare pe lista păcatelor capitale, iar pedeapsa decisă de Dumnezeu în VT era moartea.

În NT, atât Mântuitorul, cât și Apostolul Pavel accentuează în învățăturile lor gravitatea acestui păcat. În cadrul Predicii de pe Munte, Domnul Hristos, la fel ca în cazul poruncii a șasea, atinge rădăcina adulterului, subliniind că nu doar actul exterior este condamnat, ci chiar și atitudinea interioară.

Referindu-ne la porunca a opta (*Inalienabilitatea proprietății*) am analizat furtul în contextul culturii iudaice, diverse forme ale furtului, consecințele și antidotul acestuia, precum și aplicabilitatea poruncii în zilele noastre.

În cultura iudaică, mai cu seamă în codul mozaic, se încuraja principiul egalității, dar și cel al reciprocității. Cu alte cuvinte, bunul semenului era considerat sfânt, fie că era vorba de

bogat, sărac, ori sclav. Prin această poruncă se urmărea ca posesiunile și libertatea oamenilor să fie protejate.

Furtul poate fi contracarat prin generozitate. Nu întâmplător Ziditorul a poruncit ca oamenii să lucreze șase zile, iar a șaptea să se odihnească. Talmudul încurajează munca, specificând că filantropia era o virtute ce-i deosebea pe evrei de alte națiuni. În NT Apostolul Pavel îi învață pe cei din generația sa că munca cinstită îi va feri de furt.

Principiul respectului față de proprietate rămâne valabil și în zilele noastre, deși acesta e tot mai mult încălcat. E necesar ca încă de timpuriu oamenii să-și însușească această valoare a cinstei și corectitudinii printr-o educație civică și scripturală, și să înțeleagă rațiunile din spatele poruncii divine, pentru a o păzi și când sunt observați de alții, dar și în ascuns

Pentru porunca a noua (*Viețuirea în adevăr*) am vizat aspecte terminologice, modalitatea în care a fost înțeleasă în contextul iudaic, incidența poruncii și actualitatea ei.

În cultura ebraică, porunca a noua făcea referire în mod special mărturiile mincinoase oficiale. Zvonurile la adresa unei persoane se probau atunci prin afirmațiile martorilor. Totuși, poporul evreu a încălcat adesea acest îndemn divin, suportând consecințele aferente.

De-a lungul secolelor minciuna a îmbrăcat multiple forme, iar din păcate astăzi minciuna este prezentă în toate sectoarele vieții. Este întâlnită în politică, în educație, în cultură. Adevărul este proclamat din ce în ce mai rar, iar cei care au îndrăzneala de a rămâne de partea adevărului sunt de multe ori luați în râs. Trăim într-un cadru cultural care preamărește relativismul, negând existența unor stări de fapt incontestabile. Se consideră că fiecare poate să îmbrățișeze propriul adevăr, și să aibă deopotrivă dreptate. Ori, Iisus Hristos a afirmat că doar El este Adevărul. Creștinii sunt așadar chemați să-și susțină credința într-o Ființă absolută, care este Sursa eticii și al cărui Cuvânt este insurmontabil.

În fine, în cadrul poruncii a zecea (*Stăpânirea dorinței*) am urmărit aspecte precum: semnificațiile termenilor, lucruri interzise poftirii, modalitatea în care porunca a fost privită în iudaism și islam, granița dintre dorință și lăcomie și aplicabilitatea poruncii în prezent.

Această poruncă, spre deosebire de celelalte, are de-a face în primul rând cu intențiile din mintea omului. Celelalte nouă s-au referit mai mult la faptele exterioare. De aceea putem considera această stipulație ca fiind mai exigentă, severitatea ei asemănându-se cu cea a Predicii de pe Munte, unde Mântuitorul atacă rădăcina, intențiile ce stau la baza păcatelor. Această normă încheie lista poruncilor de pe a doua tablă și, totodată, rezumă Decalogul într-o notă înaltă.

În zilele noastre lăcomia și poftele în general sunt afișate în mod ostentativ și încurajate prin mass-media, începând de la mâncare, articole vestimentare, mașini, chiar vedete care provoacă la păcat prin limbaj și ținută. Într-un astfel de context din ce în ce mai murdar, considerăm că există posibilitatea de a ne opune poftelor care sunt în contradicție cu voia Duhului Sfânt, prin puterea Lui, și prin libertatea pe care tot El ne-o dă de a alege binele.

Importanța poruncilor de pe a doua tablă constă în faptul că odată ce Dumnezeu Și-a eliberat poporul ales din robia Egiptului, El voia ca acesta să-și păstreze libertatea, tocmai printr-o raportare corectă față de semenii. Dumnezeu le dăruise libertate, ca la rândul lor să ofere libertate pentru aproapele. Puteau face acest lucru acordând cinste părinților și respect față de ceilalți oameni. Aceleași îndemnuri și principii se aplică și credincioșilor de azi. Dacă îi respectăm pe cei din jurul nostru, nu-i vom urî, nu-i vom înșela, nu-i vom fura, nu vom dori ce le aparține.

Concluzii

Opiniile cercetătorilor vis a vis de aplicabilitatea Decalogului sunt diverse, așa după cum reiese din lucrare. Unii opinează că aceste norme sunt învechite, că ele au fost redactate strict pentru poporul ales. Alții însă afirmă că ele au valabilitate și astăzi. Noi am considerat și am susținut ideea aplicabilității lor pentru fiecare generație. Totuși, în cultura noastră majoritatea guvernelor le neglijează, considerându-le depășite. Lucrarea de față a avut în vizor tocmai încercarea de a le reactualiza, bineînțeles pe baza Sfintelor Scripturi, dar și a argumentelor celor mai de seamă cercetători, care de-a lungul secolelor și-au adus aportul în favoarea acestora. Am considerat utilă abordarea acestor norme prin prisma celor trei religii monoteiste, deoarece fiecare dintre ele pornesc de la acest fundament moral pe care familia și societatea se construiesc.

Chiar dacă înainte de emiterea Decalogului, au fost popoare care aveau legislația lor morală, s-a constatat că legile Decalogului sunt net superioare. De asemenea, Codul mozaic aduce schimbări radicale și echilibru în același timp în relațiile din cadrul familiei ebraice. Motivul acestor diferențe îl vom descoperi când vom recunoaște cu toții că autorul acestor decrete este Însuși YHWH, Făcătorul cerului și al pământului.

Scopul pentru care YHWH a dat lui Israel Cele Zece Porunci a fost acela de a-l binecuvânta, ori binecuvântările se revărsau asupra lui atâta vreme cât ei alegeau să le respecte (*Deut. 7, 6; 26, 17-19*).

Decalogul poate fi sumarizat în două idei principale: iubirea față de Dumnezeu, ce reiese din poruncile de pe prima tablă, și iubirea acordată semenilor, afișată pe a doua tablă. În Predica de pe Munte, Mântuitorul, făcând analogie la legea lui Moise, o comprimă în aceste două direcții. Aceeași abordare am folosit-o și noi în lucrare, considerându-o ca fiind cea mai potrivită. Se poate observa pe parcursul lucrării că poruncile se pot corela între ele, că nu putem vorbi despre cinstirea unora, respectiv neglijarea altora, acestea formând un tot unitar, intersectându-se una cu cealaltă.

Putem concluda că în perioada VT Decalogul este legea ce cuprinde cel mai înalt standard moral până la venirea Mântuitorului. Cele Zece Porunci pot fi percepute la adevărata lor valoare doar când sunt corelate prin optica NT, în speță prin prisma învățăturilor însumate în Predica de pe Munte. În acest cadru Hristos le actualizează, dându-le o nouă dimensiune morală, scopul major fiind acela ca ființele umane să-L imite pe Creatorul lor în caracter și fapte. Așadar, Mântuitorul nu anulează Legea mozaică, ci îi dă o nouă conotație, care culminează în desăvârșire.

BIBLIOGRAFIE

EDIȚII ALE SFINTEI SCRIPTURI

- Biblia de la 1688*, Traducerea Șerban Vodă Cantacuzino (București: IBMBOR, 1997).
- Biblia de la Blaj, 1795*, Ediția Jubiliară (Roma, 2000).
- Biblia. Noua traducere în limba română* (International Bible Society, 2007).
- Biblia sau Sfânta Scriptură*, Ediție Jubiliară a Sfântului Sinod (București: IBMBOR, 2001).
- Biblia sau Sfânta Scriptură*. Tipărită sub îndrumarea și cu purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte Teoctist – Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu aprobarea Sfântului Sinod, (București: IBMBOR, 2005).
- Biblia sau Sfânta Scriptură*, Traducerea Dumitru Cornilescu (Societatea Biblică Interconfesională din Republica Moldova, 1998).
- Biblia sau Sfânta Scriptură* (București: Gute Botschaft Verlag, 1989, 1990).
- Biblia sau Sfânta Scriptură*, Traducere literală nouă (București: Gute Botschaft Verlag, 2001).
- Biblia sau Sfânta Scriptură*, Traducerea Dumitru Cornilescu. Ediție de studiu Thompson (Oradea: Editura Universității Emanuel, 2002).
- Biblia de Studiu pentru o Viață Deplină*, Versiunea Dumitru Cornilescu. Editor general: Donald C. Stamps (Oradea: Life Publishers, 2000).
- Biblia Sacra Vulgata*. Iuxta Vulgatam Versionem. Adiuvantibus B. Fischer, I. Gribomont, H.F.D. Sparks, W. Thiele. Recensuit et brevi apparatu critico instruxit Robertus Weber (Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 1994).
- Good News Bible*, Today`s English Version (Collins/Fontana: The Bible Societies, 1976)
- Holy Bible*, King James Version. American Bicentennial Edition (Lynchburg, Virginia: Jerry Falwel Ministries Aflame, 1975).
- Holy Bible*, New International Version (Colorado Springs, Colorado: International Bible Society, 1984).
- La Bible (La Sainte Bible)*. Ancien et Nouveau Testament (Alliance Biblique Universalle, 1988).
- BROSTEANU, Monica și BALTACIANU, Francisca, *Cele mai frumoase povestiri din Biblie* (București: Humanitas, 2013).
- BROSTEANU, Monica și BALTACIANU, Francisca, *Cele mai frumoase pagini de înțelepciune biblică* (București: Humanitas, 2014).

Septuaginta. Volum coordonat de BĂDILIȚĂ, Cristian, BĂLTĂCEANU, Francisca, BROȘTEANU, Monica și SLUȘANSCHI, Dan, în colaborare cu pr. FLORESCU, Ioan-Florin (Iași: Polirom, 2004).

The Amplified Bible (Grand Rapids, Michigan: Zondervan Bible Publishers, 1987).

The Holy Bible in Modern English, translated by Ferrar Fenton (London: Adam & Charles Black, 1952).

The Interlinear Bible. The Authorised Version and the Revised Version, together with the Marginal Notes of the Revised Version (Cambridge: University Press, 1910).

The Jerusalem Bible. General editor, Alexander Jones (Garden City, New York: Doubleday & Company, Inc., 1966).

The Living Bible with Deuterocanonical Books. Paraphrased. Catholic Edition (Wheaton, Illinois: Tyndale House Publishers, 1978).

The New American Bible (Nashville, Camden, New York: Thomas Nelson Publishers, 1976).

The New Layman`s Parallel Bible, King James Version, NIV, Living Bible, Revised Standard Version (Grand Rapids, Michigan: Zondervan Bible Publishers, 1981).

The New Oxford Annotated Bible, New Revised Standard Version. Edited by Bruce M. Metzger and Roland E. Murphy (New York: Oxford University Press, 1991).

The Ryrie Study Bible, New American Standard Translation. Charles Caldwell Ryrie (Chicago: Moody Press, 1978).

DICȚIONARE, LEXICOANE, CONCORDANȚE, MANUALE

ALEXANDER, Pat, *Enciclopedia Bibliei* (Cluj-Napoca: Logos, 1996).

ALEXANDER, Pat și ALEXANDER, David, *Manual Biblic* (Oradea: Editura Casa Cărții, 2012).

ANDERSON, Bernhard W., *Names of God*, în BUTTRICK, George Arthur, *The Interpreter`s Dictionary of the Bible*, vol. 2 (Nashville, Tennessee: Abingdon Press, 1986).

ATTALI, Jacques, *Dicționar tandru al iudaismului* (București: Hasefer, 2011).

ATTIAS, Jean-Christophe și BENBASSA, Esther, *Dicționar de civilizație iudaică* (Editura Univers Enciclopedic, 1997).

AUSTEL, Hermann J., în HARRIS, R. Laird, ARCHER, Gleason L. și WALTKE, Bruce K.,

- Theological Wordbook of the Old Testament*, vol. 2 (Chicago: Moody Press, 1980).
- BAER, D.A. și GORDON, R.P., în VANGEMEREN, Willem A., *New International Dictionary of Old Testament Theology and Exegesis*, vol. 2 (Grand Rapids, Michigan: Zondervan, 1997).
- BAKER, David, *Names of God*, în Desmond Alexander și David Baker, *Dictionary of the Old Testament. Pentateuch* (Downers Grove, Illinois: InterVarsity Press, 2003).
- BARABAS, Steven, *Sabbath*, în J.D. Douglas și Merrill C. Tenney, *New International Bible Dictionary* (Grand Rapids, Michigan: Zondervan, 1987).
- BEAUMONT, Mike, *Noua enciclopedie a Bibliei* (Oradea: Casa Cărții, 2013).
- BEITZEL, Barry J., *Biblica, Atlasul Bibliei. O prezentare socială, istorică și culturală* (București: Litera, 2001).
- BERSANI, Jacques, *Enciclopedia religiilor* (București: Proeditura și Tipografia, 2005).
- BIRCH, Bruce C., *Justice*, în Joel B. Green, Jacqueline E. Lapsley, Rebekah Miles și Allen Verhey, *Dictionary of Scripture and Ethics* (Grand Rapids, Michigan: Baker Academic, 2011).
- BLANCHARD, Kathryn D., *Jealousy and Envy*, în Joel B. Green, Jacqueline E. Lapsley, Rebekah Miles și Allen Verhey, *Dictionary of Scripture and Ethics* (Grand Rapids, Michigan: Baker Academic, 2011).
- BOCIAN, Marcin și colab., *Dicționar enciclopedic de personaje biblice* (București: Editura Enciclopedică, 1996).
- BOERSMA, Hans, *Violence*, în Kevin J. Vanhooser, *Dictionary for Theological Interpretation of the Bible* (Grand Rapids, Michigan: Baker Academic, 2005).
- BORȘECEV, V., VOROBIOVA, A., GONCEAROV, R., ZORKOV, D., IVANOVA, A., KASATKIN, N., CHIRIAC, G., KOSTRUBOV, V., LOPATIN, Iu., LUȚENKO, O., PAHOMOVA, O., PROKOPENKO, L., PRONIN, D., FRUMOSU, B. și CERVATIUK, N., *Enciclopedia înțelepciunii* (Editura Roossa).
- BOSMAN, Hendrik L., în VANGEMEREN, Willem A., *New International Dictionary of Old Testament Theology and Exegesis*, vol. 4 (Grand Rapids, Michigan: Zondervan, 1997).
- BRANISTE, Ene și BRANISTE, Ec., *Dicționar enciclopedic de cunoștințe religioase* (Caransebeș: Editura Diecezană, 2001).
- BRIA, Ion, *Dicționar de teologie ortodoxă* (București: IBMBOR, 1981).

- BRUCKNER, James K., *Ethics*, în Desmond Alexander și David W. Baker, *Dictionary of the Old Testament: Pentateuch* (Downers Grove, Illinois: InterVarsity Press, 2003).
- BURKE, David G., *Murder*, BROMILEY, Geoffrey W., *The International Standard Bible Encyclopedia*, vol. 3 (Grand Rapids, Michigan: William B. Eerdmans Publishing Company, 1992).
- CARPENTER, Eugene, în VANGEMEREN, Willem A., *New International Dictionary of Old Testament Theology and Exegesis*, vol. 3 (Grand Rapids, Michigan: Zondervan, 1997).
- CARPENTER, Eugene / GRISANTI, Michael A., în VANGEMEREN, Willem A., *New International Dictionary of Old Testament Theology and Exegesis*, vol. 4 (Grand Rapids, Michigan: Zondervan, 1997).
- CÂMPEANU, Ilieș și MARINESCU, Cornelia (coord.), *Enciclopedia Universală Britannica*, vol 1 (București: Litera, 2010).
- CÂMPEANU, Ilieș și MARINESCU, Cornelia (coord.), *Enciclopedia Universală Britannica*, vol 4 (București: Litera, 2010).
- CHAVALAS, M.W., *Moses*, în Desmond Alexander și David W. Baker, *Dictionary of the Old Testament. Pentateuch* (Downers Grove, Illinois: InterVarsity Press, 2003).
- CHEBEL, Malek, *Dicționar enciclopedic al Coranului* (București: Artemis, 2010).
- CIOBANU, Radu, *Mic dicționar de cultură religioasă* (Emia, 2003).
- COCAGNAC, Maurice, *Simbolurile biblice. Lexic teologic* (București: Humanitas, 1997).
- COLLINS, Raymond F., *Ten Commandments*, în FREEDMAN, David Noel, *The Anchor Bible Dictionary*, vol. 6 (New York: Doubleday, 1992).
- COMTE, Fernand, *Dicționar de creștinism* (București: Niculescu, 1999).
- COPPE, Leonard J., în HARRIS, R. Laird, ARCHER, Gleason L. și WALTKE, Bruce K., *Theological Wordbook of the Old Testament*, vol. 2 (Chicago: Moody Press, 1980).
- CULIANU, Eliade, *Dicționar al religiilor* (Iași: Polirom, 2007).
- CURTIS, Edward M., *Idol, Idolatry*, în FREEDMAN, David Noel, *The Anchor Bible Dictionary*, vol. 3 (New York: Doubleday, 1992).
- DAVIES, W.D., *Law in the Old Testament*, în BUTTRICK, George Arthur, *The Interpreter's Dictionary of the Bible*, vol.3 (Nashville, Tennessee: Abingdon Press, 1986).
- DAVY, Marie Madeleine, *Enciclopedia doctinelor mistice*, Vol. I (Timișoara: Amarcord, 1997).
- DEMPSEY, Robert B., *Ten Commandments*, în PFEIFFER, Charles F., VOS, Howard F. și REA,

- John, *Wycliffe Bible Encyclopedia*, vol. 2 (Chicago: Moody Press, 1975).
- DOMERIS, W. R., în VANGEMEREN, Willem A., *New International Dictionary of the Old Testament Theology and Exegesis*, vol. 1 (Grand Rapids, Michigan: Zondervan, 1997).
- DOMERIS, W.R., în VANGEMEREN, Willem A., *New International Dictionary of the Old Testament Theology and Exegesis*, vol. 3 (Grand Rapids, Michigan: Zondervan, 1997).
- DOUGLAS, J.D. și TENNEY, Merrill C., *New International Bible Dictionary* (Grand Rapids, Michigan: Zondervan, 1987).
- DRANE, John W., *Family*, în Desmond Alexander și Brian Rosner, *New Dictionary of Biblical Theology* (Downers Grove Illinois: InterVarsity Press, 2000).
- EDWARDS, Ruth B., *Word*, în BROMILEY, Geoffrey W., *The International Standard Bible Encyclopedia*, vol. 4 (Grand Rapids, Michigan: William B. Eerdmans Publishing Company, 1992).
- ELIADE, Mircea, *The Encyclopedia of Religion*, vol.7 (New York: Macmillan Literary Reference USA, Simon & Schuster and Prentice Hall International, 1995).
- ELIADE, Mircea, *The Encyclopedia of Religion*, vol.14 (New York: Macmillan Literary Reference USA, Simon & Schuster and Prentice Hall International, 1995).
- ELIADE, Mircea, *Tratat de istorie a religiilor* (București: Humanitas, 2013).
- ELS, P.J.J.S., VANGEMEREN, Willem A., *New International Dictionary of Old Testament Theology and Exegesis*, vol. 1 (Carlisle, Cumbria: Paternoster Press, 1997).
- ELWELL, Walter A., *Baker Encyclopedia of the Bible* (Grand Rapids, Michigan: Baker Book House, 1988).
- ELWELL, Walter A., *Dicționar evanghelic de teologie* (Oradea: Cartea Creștină, 2012).
- ENNS, Peter, în VANGEMEREN, Willem A., *New International Dictionary of Old Testament Theology and Exegesis*, vol. 4 (Carlisle, Cumbria: Paternoster Press, 1997).
- ENNS, Peter, *Exodus/New Exodus*, în Kevin J. Vanhooser, *Dictionary for Theological Interpretation of the Bible* (Grand Rapids, Michigan: Baker Academic, 2005).
- EPSTEIN, I., *Talmud*, în BUTTRICK, George Arthur, *The Interpreter`s Dictionary of the Bible*, vol.4 (Nashville, Tennessee: Abingdon Press, 1986).
- EVANS, Mary J., *Blessing/Curse*, în Desmond Alexander și Brian Rosner, *New Dictionary of Biblical Theology* (Downers Grove Illinois: InterVarsity Press, 2000).
- EVSEV, Ivan, *Dicționar de simboluri și arhetipuri culturale* (Timișoara: Amarcord, 2001).

- FARRUGIA, Edward G., S. J., *Dicționar enciclopedic al răsăritului creștin* (Târgu-Lăpuș: Galaxia Gutemberg, 2005).
- FILORAMO, Giovanni, MASSENZIO, Marcello, RAVERI, Massimo și SCARPI, Paolo, *Manual de istorie a religiilor* (București: Humanitas, 2003).
- FLAVELLE, A., *Minciună*, în J. D. Douglas, *Dicționar Biblic* (Oradea: Cartea Creștină, 1995).
- FOUILLOUX, Danielle și LANGLOIS, Anne, *Dicționar cultural al Bibliei* (București: Nemira, 2006).
- FREEDMAN, D.N. și O`CONNOR, M.P., *YHWH*, în BOTTERWECK, G. Johannes și RINGGREN, Helmer, *Theological Dictionary of the Old Testament*, vol. 5 (Grand Rapids, Michigan: William B. Eerdmans Publishing Company, 1986).
- FRETHEIM, Terence, în VANGEMEREN, Willem A., *New International Dictionary of the Old Testament Theology and Exegesis*, vol. 4 (Grand Rapids, Michigan: Zondervan, 1997).
- GAGNON, Robert A. J., *Sexuality*, în Kevin J. Vanhooser, *Dictionary for Theological Interpretation of the Bible* (Grand Rapids, Michigan: Baker Academic, 2005).
- GARBER, Paul Leslie, *Idolatry*, în BROMILEY, Geoffrey W., *The International Standard Bible Encyclopedia*, vol.2 (Grand Rapids, Michigan: William B. Eerdmans Publishing Company, 1992).
- GIRDLESTONE, Robert Baker, *Synonyms of the Old Testament*, Third Edition (Grand Rapids, Michigan: Baker Book House, 1983).
- GLEASON, Archer L., Jr., *Crimes and Punishments*, în TENNEY, Merrill C., *The Zondervan Pictorial Encyclopedia of the Bible*, vol. 1 (Grand Rapids, Michigan: Zondervan Publishing House, 1978).
- GODDARD, Burton L., *Law*, în J.D. Douglas și Merrill C. Tenney, *New International Bible Dictionary* (Grand Rapids, Michigan: Zondervan, 1987).
- GOLDBERG, Louis, *Crime and Punishment*, în PFEIFFER, Charles F., VOS, Howard F. și REA, John, *Wycliffe Bible Encyclopedia*, vol. 2 (Chicago: Moody Press, 1975).
- GOODFRIEND, Elaine Adler, *Adultery*, în FREEDMAN, David Noel, *The Anchor Bible Dictionary*, vol. 1 (New York: Doubleday, 1992).
- GOODRICK, Edward W. și KOHLENBERGER, John R. III, *The NIV Exhaustive Concordance* (Grand Rapids, Michigan: Zondervan Publishing House, 1990).

- GORMAN, Michael J., *Abortion*, în Joel B. Green, Jacqueline E. Lapsley, Rebekah Miles și Allen Verhey, *Dictionary of Scripture and Ethics* (Grand Rapids, Michigan: Baker Academic, 2011).
- GOWEN, Donald E., *The Westminster Theological Wordbook of the Bible* (Louisville, Kentucky: John Knox Press, 2003).
- GRAY, John, *Idol*, în BUTTRICK, George Arthur, *The Interpreter`s Dictionary of the Bible*, vol.2 (Nashville, Tennessee: Abingdon Press, 1986).
- GREENBERG, Moshe, *Crimes and Punishments*, în BUTTRICK, George Arthur, *The Interpreter`s Dictionary of the Bible*, vol. 1 (Nashville, Tennessee: Abingdon Press, 1981).
- GROUNDS, Vernon C., *Ten Commandments*, în Douglas, J.D. și Tenney, Merrill C., *New International Bible Dictionary* (Grand Rapids, Michigan: Zondervan, 1987).
- HADLEY, Judith M., în VANGEMEREN, Willem A., *New International Dictionary of the Old Testament Theology and Exegesis*, vol. 3 (Grand Rapids, Michigan: Zondervan, 1997).
- HAGUE, Stephen T., în VANGEMEREN, Willem A., *New International Dictionary of the Old Testament Theology and Exegesis*, vol. 2 (Grand Rapids, Michigan: Zondervan, 1997).
- HALL, Gary H., în VANGEMEREN, Willem A., *New International Dictionary of the Old Testament Theology and Exegesis*, vol. 3 (Grand Rapids, Michigan: Zondervan, 1997).
- HALLEY, Henry H., *Manual biblic* (Editura Door of Hope, 1983).
- HAMILTON, Victor P., în HARRIS, R. Laird, ARCHER, Gleason L. și WALTKE, Bruce K., *Theological Wordbook of the Old Testament*, vol. 2 (Chicago: Moody Press, 1980).
- HARMAN, Allan M., în VANGEMEREN, Willem A., *New International Dictionary of the Old Testament Theology and Exegesis*, vol. 4 (Grand Rapids, Michigan: Zondervan, 1997).
- HARLOW, Daniel C., *Dead Sea Scrolls*, în Kevin J. Vanhooser, *Dictionary for Theological Interpretation of the Bible* (Grand Rapids, Michigan: Baker Academic, 2005).
- HARRELSON, Walter J., *Ten Commandments*, în BUTTRICK, George Arthur, *The Interpreter`s Dictionary of the Bible*, vol. 4 (Nashville, Tennessee: Abingdon Press, 1981).
- HASEL, Gerhard F., *Sabbath*, în FREEDMAN, David Noel, *The Anchor Bible Dictionary*, vol. 5 (New York: Doubleday, 1992).
- HERNÁNDEZ-DÍAZ, R.J., *Hatred*, în Joel B. Green, Jacqueline E. Lapsley, Rebekah Miles și Allen Verhey, *Dictionary of Scripture and Ethics* (Grand Rapids, Michigan: Baker Academic, 2011).

- HIRSCH, Frank E. și GRIDER, J. Kenneth, *Crime; Crimes*, în BROMILEY, Geoffrey W., *The International Standard Bible Encyclopedia*, vol. 1 (Grand Rapids, Michigan: William B. Eerdmans Publishing Company, 1992).
- HUEY, F.B., Jr., *Idolatry*, în TENNEY, Merrill C., *The Zondervan Pictorial Encyclopedia of the Bible*, vol.3 (Grand Rapids, Michigan: Zondervan Publishing House, 1978).
- JENSON, Philip, *Un mod de viață: Cele Zece Porunci*, în Pat și David Alexander, *Manual Biblic* (Oradea: Editura Casa Cărții, 2012).
- JOHNSON, Thomas F., *Steal; Theft; Thief*, în BROMILEY, Geoffrey W., *The International Standard Bible Encyclopedia*, vol. 4 (Grand Rapids, Michigan: William B. Eerdmans Publishing Company, 1992).
- KALLAND, Earl S., în HARRIS, R. Laird, ARCHER, Gleason L. și WALTKE, Bruce K., *Theological Wordbook of the Old Testament*, vol. 1 (Chicago: Moody Press, 1980).
- KIDNER, Derek, *Ten Commandments*, în TENNEY, Merrill C., *The Zondervan Pictorial Encyclopedia of the Bible*, vol. 5 (Grand Rapids, Michigan: Zondervan Publishing House, 1978).
- KITCHEN, K.A., *Moise*, în J.D. Douglas, *Dicționar Biblic* (Oradea: Cartea Creștină, 1995).
- KITTEL, Rudolf, *Yahweh*, în JACKSON, Samuel Macauley, *The New Schaff- Herzog Encyclopedia of Religious Knowledge*, vol. 12 (Grand Rapids, Michigan: Baker Book House, 1969).
- LAIRD, Harris R., în HARRIS, R. Laird, ARCHER, Gleason L., Jr. și WALTKE, Bruce K., *Theological Wordbook of the Old Testament*, vol. 2 (Chicago: Moody Press, 1980).
- LANGBEIN, Walter-Jörg, *Lexiconul erorilor biblice* (Pitești: Paralela 45, 2005).
- LA SOR, William Sanford, *Dead Sea Scrolls*, în Douglas, J.D. și Tenney, Merrill C., *New International Bible Dictionary* (Grand Rapids, Michigan: Zondervan, 1987).
- LAWRENCE, Paul, *Atlas de istorie biblică* (Oradea: Casa Cărții, 2008).
- LEONARD, Coppes, J., în HARRIS, R. Laird, ARCHER, Gleason L., Jr. și WALTKE, Bruce K., *Theological Wordbook of the Old Testament*, vol. 2 (Chicago: Moody Press, 1980).
- LURKER, Manfred, *Lexicon de zei și demoni* (București: Editura Enciclopedică, 1999).
- MALHERBE, Michel, *Enciclopedia religiilor*, vol 1 (București: Nemira, 2012).
- MALHERBE, Michel, *Enciclopedia religiilor*, vol 2 (București: Nemira, 2013).
- MANLEY, G.T. și BRUCE, F.F., *Names of God*, în DOUGLAS, J.D. și HILLYER, N., *The Illustrated Bible Dictionary*, vol. 1 (Wheaton, Illionis: Intervarsity Press, 1988)

- MARSHALL, Jay W., *Decalogue*, în Desmond Alexander și David W. Baker, *Dictionary of the Old Testament: Pentateuch* (Downers Grove, Illinois: InterVarsity Press, 2003).
- MCCANN, J. Clinton, *Sabbath*, în BROMILEY, Geoffrey W., *The International Standard Bible Encyclopedia*, vol. 4 (Grand Rapids, Michigan: William B. Eerdmans Publishing Company, 1992).
- MCGUCKIN, John Anthony, *Dicționar de Teologie Patristică* (Iași: Doxologia, 2014).
- MCKNIGHT, Scot, *Covenant*, în Kevin J. Vanhooser, *Dictionary for Theological Interpretation of the Bible* (Grand Rapids, Michigan: Baker Academic, 2005).
- MENDENHALL, George E., *Covenant* în BUTTRICK, George Arthur, *The Interpreter`s Dictionary of the Bible*, vol.1 (Nashville, Tennessee: Abingdon Press, 1981).
- MENDENHALL, George E. și HERION, Gary A., *Covenant*, în FREEDMAN, David Noel, *The Anchor Bible Dictionary*, vol.1 (New York: Doubleday, 1992).
- MOBERLY, R.W.L., *Exodus, Book of*, în Kevin J. Vanhooser, *Dictionary for Theological Interpretation of the Bible* (Grand Rapids, Michigan: Baker Academic, 2005).
- MORGENSTERN, Julian, *Sabbath*, în BUTTRICK, George Arthur, *The Interpreter`s Dictionary of the Bible*, vol. 4 (Nashville, Tennessee: Abingdon Press, 1986).
- MOTYER, J.A., *Yehovah*, în Douglas, J.D. și Tenney, Merrill C., *New International Bible Dictionary* (Grand Rapids, Michigan: Zondervan, 1987).
- MUNTEANU, Eugen, *Lexicologie biblică românească* (București: Humanitas, 2008).
- MYERS, Allen C., *The Eerdmans Bible Dictionary* (Grand Rapids, Michigan: William B. Eerdmans Publishing Company, 1987).
- NAUDÉ, Jackie A., VANGEMEREN, Willem A., *New International Dictionary of the Old Testament Theology and Exegesis*, vol. 3 (Grand Rapids, Michigan: Zondervan, 1997).
- OLSON, Dennis T., *Adultery*, în Joel B. Green, Jacqueline E. Lapsley, Rebekah Miles și Allen Verhey, *Dictionary of Scripture and Ethics* (Grand Rapids, Michigan: Baker Academic, 2011).
- OLSON, Dennis T., *Murder*, în Joel B. Green, Jacqueline E. Lapsley, Rebekah Miles și Allen Verhey, *Dictionary of Scripture and Ethics* (Grand Rapids, Michigan: Baker Academic, 2011).

- OLSON, Dennis T., *Torah*, în Joel B. Green, Jacqueline E. Lapsley, Rebekah Miles și Allen Verhey, *Dictionary of Scripture and Ethics* (Grand Rapids, Michigan: Baker Academic, 2011).
- O`MATHÚNA, Dónal P., *Murder*, în Desmond Alexander și David W. Baker, *Dictionary of the Old Testament: Pentateuch* (Downers Grove, Illinois: InterVarsity Press, 2003).
- OPPERWALL, Nola J. și WYATT, Robert J., *Jealous*, în BROMILEY, Geoffrey W., *The International Standard Bible Encyclopedia*, vol. 2 (Grand Rapids, Michigan: William B. Eerdmans Publishing Company, 1992).
- PACKER, James I., TENNEY, Merrill C. și WHITE, William, Jr., *The Bible Almanac* (Nashville, Tennessee: Thomas Nelson Publishers, 1980).
- PAYNE, J. Barton, în HARRIS, R. Laird, ARCHER, Gleason L., Jr. și WALTKE, Bruce K., *Theological Wordbook of the Old Testament*, vol.1 (Chicago: Moody Press, 1980).
- PERDUE, Leo G., *Names of God*, în ACHEMEIER, Paul J., *HarperCollins Bible Dictionary* (San Francisco: HarperCollins Publishers, 1991).
- PERRY, Ralph E., *Lovingkindness*, în TENNEY, Merrill C., *The Zondervan Pictorial Encyclopedia of the Bible*, vol. 3 (Grand Rapids, Michigan: Zondervan Publishing House, 1978).
- PETUCHOWSKI, Jakob J. și THOMA, Clemens, *Lexiconul Herder al întâlnirii iudeo-creștine* (București: Humanitas, 2000).
- POPE, Marvin H., *Seven, Seventh, Seventy*, în BUTTRICK, George Arthur, *The Interpreter`s Dictionary of the Bible*, vol. 4 (Nashville, Tennessee: Abingdon Press, 1986).
- PRAGER, Viviane, *Dicționar Enciclopedic de iudaism* (București: Hasefer, 2000).
- PREUSS, H.D., în BOTTERWECK, G. Johannes și RINGGREN, Helmer, *Theological Dictionary of the Old Testament*, vol. 4 (Grand Rapids, Michigan: William B. Eerdmans Publishing Company, 1986).
- REID, Daniel G., *Dicționarul Noului Testament* (Oradea: Casa Cărții, 2008).
- RINGGREN, Helmer, *Elohim*, în BOTTERWECK, G. Johannes și RINGGREN, Helmer, *Theological Dictionary of the Old Testament*, vol. 1 (Grand Rapids, Michigan: William B. Eerdmans Publishing Company, 1974).
- ROSE, Martin, *Names of God in the Old Testament*, în FREEDMAN, David Noel, *The Anchor Bible Dictionary*, vol. 4 (New York: Doubleday, 1992).

- RUNES, Dagobert D., *Dicționar de iudaism* (București: Hasefer, 1997).
- RUSSELL, Emmet, *Elohim*, în Douglas, J.D. și Tenney, Merrill C., *New International Bible Dictionary* (Grand Rapids, Michigan: Zondervan, 1987).
- RYKEN, Leland, WILHOIT, James C. și LONGMAN, Tremper, *Dicționar de imagini și simboluri biblice* (Oradea: Casa Cărții, 2014).
- RYRIE, Charles C., *Sabbath*, în PFEIFFER, Charles F., VOS, Howard F. și REA, John, *Wycliffe Bible Encyclopedia*, vol. 2 (Chicago: Moody Press, 1975).
- SAKENFELD, Katharine Doob, *Love (OT)*, în FREEDMAN, David Noel, *The Anchor Bible Dictionary*, vol. 4 (New York: Doubleday, 1992).
- SCHULTZ, Carl, în HARRIS, R. Laird, ARCHER, Gleason L., Jr. și WALTKE, Bruce K., *Theological Wordbook of the Old Testament*, vol. 2 (Chicago: Moody Press, 1980).
- SCHUNCK, K.-D., *Wanting and Desiring*, în FREEDMAN, David Noel, *The Anchor Bible Dictionary*, vol. 6 (New York: Doubleday, 1992).
- SCOTT, Jack B., în HARRIS, R. Laird, ARCHER, Gleason L., Jr. și WALTKE, Bruce K., *Theological Wordbook of the Old Testament*, vol. 1 (Chicago: Moody Press, 1980).
- SELMAN, Martin J., *Law*, în Desmond Alexander și David W. Baker, *Dictionary of the Old Testament. Pentateuch* (Downers Grove, Illinois: InterVarsity Press, 2003).
- SIMENSCHY, Th., *Un dicționar al înțelepciunii* (Iași: Junimea, 1979).
- SLUȘANSCHI, Dan, *Dicționar enciclopedic al Bibliei* (București: Humanitas, 1998).
- SMITH, James E., în HARRIS, R. Laird, ARCHER, Gleason L., Jr. și WALTKE, Bruce K., *Theological Wordbook of the Old Testament*, vol. 1 (Chicago: Moody Press, 1980).
- SPRINKLE, Joe M., *Sexuality, Sexual Ethics*, în Desmond Alexander și David W. Baker, *Dictionary of the Old Testament: Pentateuch* (Downers Grove, Illinois: InterVarsity Press, 2003).
- STACKHOUSE, Max L., *Covenant*, în Joel B. Green, Jacqueline E. Lapsley, Rebekah Miles și Allen Verhey, *Dictionary of Scripture and Ethics* (Grand Rapids, Michigan: Baker Academic, 2011).
- STOIAN, Ion M., *Dicționar religios* (București: Garamond, 1994).
- STUART, Douglas K., *Steadfast Love*, în BROMILEY, Geoffrey W., *The International Standard Bible Encyclopedia*, vol. 4 (Grand Rapids, Michigan: William B. Eerdmans Publishing Company, 1991).

- TALLEY, David, în VANGEMEREN, Willem A., *New International Dictionary of Old Testament Theology and Exegesis*, vol. 2 (Grand Rapids, Michigan: Zondervan, 1997).
- TERCATIN, Baruch, *Dicționar de personaje biblice și reprezentarea lor în arte* (București: Hasefer, 2002).
- THOMPSON, Henry O., *YAHWEH*, în FREEDMAN, David Noel, *The Anchor Bible Dictionary*, vol. 6 (New York: Doubleday, 1992).
- TIMUȘ, Gherasim, *Dicționar Aghiografic. Colecția Ortodoxă românească* (Satu-Mare: Portărița, 1998).
- TONGUE, D.H., *Lăcomie*, în J.D. Douglas, *Dicționar Biblic* (Oradea: Cartea Creștină, 1995).
- TOWNER, W. Sibley, *Ten Commandments*, în ACHTEMEIER, Paul J., *HarperCollins Bible Dictionary* (San Francisco: HarperCollins Publishers, 1991).
- UNGER, Merrill F. și WHITE, William, *Vine's Complete Expository Dictionary of Old and New Testament Words* (Tennessee: Thomas Nelson Publishers, 1985).
- VAN DAM, Cornelis, *The Golden Calf*, în Desmond Alexander și David Baker, *Dictionary of the Old Testament. Pentateuch* (Downers Grove, Illinois: InterVarsity Press, 2003).
- VAN GRONINGEN, Gerard, *Names of God*, în ELWELL, Walter A., *Baker Encyclopedia of the Bible*, vol. 1 (Grand Rapids, Michigan: Baker Book House, 1988).
- VERHEY, Allen, *Ethics*, în Kevin J. Vanhooser, *Dictionary for Theological Interpretation of the Bible* (Grand Rapids, Michigan: Baker Academic, 2005).
- VIANU, Tudor, *Dicționar de maxime comentat* (București: Editura științifică, 1971).
- WATERMAN, G. Henry, *Sabbath*, în TENNEY, Merrill C., *The Zondervan Pictorial Encyclopedia of the Bible*, vol. 5 (Grand Rapids, Michigan: Zondervan Publishing House, 1978).
- WATERMAN, G. Henry, *The Lord's Day*, în TENNEY, Merrill C., *The Zondervan Pictorial Encyclopedia of the Bible*, vol. 3 (Grand Rapids, Michigan: Zondervan Publishing House, 1978).
- WHITE, William, în HARRIS, R. Laird, ARCHER, Gleason L., Jr. și WALTKE, Bruce K., *Theological Wordbook of the Old Testament*, vol.2 (Chicago: Moody Press, 1980).
- WIGODER, Geoff Rey, *Dicționar Biografic* (București: Hasefer, 2001)
- WIGODER, Geoff Rey și colab., *Enciclopedia Iudaismului* (București: Hasefer, 2016).
- WILLIAMS, Tyler F., în VANGEMEREN, Willem A., *New International Dictionary of Old Testament Theology and Exegesis*, vol. 3 (Grand Rapids, Michigan: Zondervan, 1997).

- WILLIAMSON, Paul R., *Covenant*, în Desmond Alexander și Brian Rosner, *New Dictionary of Biblical Theology* (Downers Grove Illinois: InterVarsity Press, 2000).
- WILLIAMSON, Paul R., *Covenant*, în Desmond Alexander și David W. Baker, *Dictionary of the Old Testament: Pentateuch* (Downers Grove, Illinois: InterVarsity Press, 2003).
- WILLIS, Amy C. Merrill, *Dead Sea Scrolls*, în Joel B. Green, Jacqueline E. Lapsley, Rebekah Miles și Allen Verhey, *Dictionary of Scripture and Ethics* (Grand Rapids, Michigan: Baker Academic, 2011).
- WILSON, Gerald H., în VANGEMEREN, Willem A., *New International Dictionary of Old Testament Theology and Exegesis*, vol.1 (Grand Rapids, Michigan: Zondervan, 1997).
- WRIGHT, J.H. Christopher, *Ten Commandments*, în BROMILEY, Geoffrey W., *The International Standard Bible Encyclopedia*, vol. 4 (Grand Rapids, Michigan: William B. Eerdmans Publishing Company, 1991).
- WYATT, Robert J., *Names of God*, în BROMILEY, Geoffrey W., *The International Standard Bible Encyclopedia*, vol. 2 (Grand Rapids, Michigan: William B. Eerdmans Publishing Company, 1991).
- YOUNG, E.J. și BRUCE, F.F., *Sabbath*, în DOUGLAS, J.D. și HILLYER, N., *The Illustrated Bible Dictionary*, vol. 3 (Wheaton, Illinois: Intervarsity Press, 1988).
- ***, *Concordanță biblică și Dicționar de nume biblice* (Oradea: Metanoia, 2006).

RESURSE PATRISTICE

- AUGUSTIN, *Despre minciună* (București: Humanitas, 2016).
- IOAN CASIAN, *Despre iubirea de arginți*, în *Filocalia*, vol.1, Traducere, introducere și note de Dumitru STĂNILOAE (București: Humanitas, 2004).
- IOAN CASIAN, *Despre cele 8 gânduri ale răutății*, în *Filocalia*, vol.1. Traducere, introducere și note de Dumitru STĂNILOAE (București: Humanitas, 2004).
- IOAN DAMASCHIN, *Cuvînt minunat și de suflet folositor*, în *Filocalia*, vol. 4. Traducere, introducere și note de Dumitru STĂNILOAE (București: Humanitas, 2000).
- IOAN SCĂRARUL, *Despre iubirea lui Dumnezeu și a aproapelui*, în *Filocalia*, vol. 9. Traducere, introducere și note de Dumitru STĂNILOAE (București: Humanitas, 2002).
- IOAN SCĂRARUL, *Scara Raiului* (Timișoara: Amarcord, 1997).

LARCHET, Jean-Claude, *Sf. Maxim Mărturisitorul - o introducere* (Iași: Doxologia, 2013).

MARCU ASCETUL, *Despre iubirea lui Dumnezeu cu mintea și inima*, în *Filocalia*, vol.1, Traducere, introducere și note de Dumitru STĂNILOAE (București: Humanitas, 2004).

MAXIM MĂRTURISITORUL, *Despre poruncă*, în *Filocalia*, vol. 3. Traducere, introducere și note de Dumitru STĂNILOAE (București: Humanitas, 1999).

MAXIM MĂRTURISITORUL, *Despre iubirea lui Dumnezeu și a semenilor*, în *Filocalia*, vol. 2 (Sibiu: Tipografia Arhidiecezană, 1947).

MAXIM MĂRTURISITORUL, *Despre Șabat*, în *Filocalia*, vol. 3 (București: Humanitas, 1999)

ORIGEN, *Scrieri alese*, București: IBMBOR, 1981).

RESURSE IUDAICE

AMUSIN, I.D., *Manuscrisele de la Marea moartă* (Editura Științifică, 1965).

JOSEPHUS, Flavius, *Antichități iudaice*, vol I (București: Hasefer, 1999).

PHILON din Alexandria, *Comentariu allegoric al legilor sfinte după lucrarea de șase zile* (București: Herald, 2006).

ROSEN, Moses, *Eseuri biblice* (București: Hasefer, 1992).

ROSEN, Moses, *Învățăături biblice* (București: Fundația Comunității Evreiești R. S. R., 1981).

SALZBERGER, Șama, *Adevăruri despre Talmud și iudaism* (București: Hasefer, 2012).

COMENTARIII BIBLICE

ARION, Leon, *Comentarii la Evanghelia după Matei*, vol.1 (Cluj: Limes, 1999).

BARKER, Kenneth L. și KOHLENBERGER, John R., *NIV Bible Commentary* (Hodder & Stoughton Religious, 1994).

BLACK, Matthew, *Peake`s Commentary on the Bible* (London: Thomas Nelson and Sons Limited, 1964).

BRUCKNER, James K., *Exodus*, în seria *New International Biblical Commentary* (Massachusetts: Hendrickson Publishers, 2008).

BUTTRICK, George A., *Exodus*, în seria *The Interpreter`s Bible*, vol. 1 (Nashville, Tennessee: Abingdon Press, 1952).

- CALVIN, John, *Commentaries on the Four Last Books of Moses arranged in the form of a harmony*. Translated from the original latin, and compared with the french edition; with annotations, etc. by the rev. Charles William Bingham. Vol. II (Grand Rapids, Michigan: Baker Book House, 2009).
- CALVIN, John, *Commentaries on the Four Last Books of Moses arranged in the form of a harmony*. Translated from the original latin, and compared with the french edition; with annotations, etc. by the rev. Charles William Bingham. Vol. III (Grand Rapids, Michigan: Baker Book House, 2009).
- CHILDS, Brevard S., *The Book of Exodus. A Critical, Theological Commentary* (Louisville: The Westminster Press, 1976).
- CLARKE, Adam, *Exodus*, în seria *Clarke`s Commentary*, vol. 1 (New York: Abingdon Press).
- CLIFTON, J. Allen, *Exodus*, în seria *The Broadman Bible Commentary*, vol. 1 (Nashville, Tennessee: Broadman Press, 1973).
- CRAIGIE, Peter C., *Comentariu exegetic la Vechiul Testament. Deuteronomul* (Cluj: Logos, 2007).
- CURRID, John D., *Comentariu asupra cărții Exodul*, vol II (Oradea: Făclia, 2003).
- DURHAM, John I., *Exodus*, în seria *Word Biblical Commentary* (Waco, Texas: Word Books Publishers, 1987).
- GAEBELEIN, Frank E., *Exodus*, în seria *The Expositor`s Bible Commentary*, vol. 2 (Grand Rapids, Michigan: Zondervan Publishing House, 1990).
- GISPEN, Willem Hendrik, *The Bible Student`s Commentary* (Michigan: Zondervan Publishing House, 1982).
- HAMILTON, Victor P., *Exodus. An Exegetical Commentary* (Grand Rapids, Michigan: Baker Academic, 2011).
- HENDRIKSEN, William, *Comentariu al Noului Testament* (Oradea: Reformatio, 2006).
- HENRY, Matthew, *Exodus*, în seria *Matthew Henry`s Commentary on the Whole Bible*, vol. 1 (Peabody, Massachusetts: 1991).
- JAMIESON, Robert, *Exodus*, în seria FAUSSET, A.R. și BROWN, David, *A Commentary Critical, Experimental and Practical on the Old and New Testaments*, vol. 1 (Grand Rapids, Michigan: William B. Eerdmans Publishing Company, 1990).
- KEIL, C.F. și DELITZSCH, F., *The Pentateuch: The Second Book of Moses (Exodus)*, în seria

- Commentary on the Old Testament*, vol. 2 (Grand Rapids, Michigan: Willaim B. Eerdmans Publishing Company, 1981).
- KRIMMER, Heiko, *Epistola către Coloseni*, în seria *Comentariu biblic* (Korntal: Lumina Lumii, 1995).
- MACDONALD, William, *Comentariul biblic al credinciosului. Vechiul Testament* (Oradea: Lampadarul de Aur, 2002).
- MAIER, Gerhard, *Evanghelia după Matei*, în seria *Comentariu biblic*, vol. 1, 2 (Editura Lumina Lumii, 2000).
- MOTYER, Alec, *The Message of Exodus. The Days of our Pilgrimage* (Leicester: Inter-Varsity Press, 2005).
- OGILVIE, Lloyd, *Exodus*, în seria *The Communicator`s Commentary* (Thomas Nelson Publishers, 1987).
- PHILLIPS, John, *Comentariu asupra Psalmilor* (București: Stephanus, 2012).
- RICHARDS, Lawrence O., *The Teacher`s Commentary* (Wheaton, Illinois: Victor Books, 1987).
- STOTT, John R. W., *Galateni*, în seria *Comentarii biblice expozitive* (Cluj: Logos, 1993).
- STUART, Douglas K., *Exodus*, în seria *The New American Commentary. An exegetical and Theological Exposition of Holy Scripture*, vol. 2 (Nashville, Tennessee: Broadman & Holman Publishers, 2006).
- UNGER, Merrill F., *Exodus*, în seria *Unger`s Commentary on the Old Testament*, vol. 1 (Chicago: Moody Press, 1981).
- WALTON, John H., MATTHEWS, Victor H. și CHAVALAS, Mark W., *Comentariu cultural-istoric al Vechiului Testament* (Oradea: Casa Cărții, 2014).
- WIERSBE, Warren W., *Comentariul lui Warren Wiersbe pe Vechiul Testament* (Oradea: Metanoia, 2014).
- WOLVOORD, John F. și ZUCK, Roy B., *Comentariu al Noului Testament* (Arad: Multimedia, 2005).

CĂRȚI ȘI STUDII PE TEMĂ

- ABD-RU-SHIN, *Cele zece porunci ale lui Dumnezeu Tatăl nostru* (Editura Gralsbotschaft, Stuttgart).
- ANDREASEN, M. L., *Decalogul* (Editura Viață și Sănătate, 2015).

- ARTHUR, Kay, *Numele Lui Dumnezeu* (f.ed.)
- BARBOSU, Cristian, *Cele 10 porunci* (Arad: Editura Multimedia, 2006).
- BATCHELOR, Doug și colab., *Cele Zece Porunci sub atac* (București: Viață și Sănătate, 2011).
- BEALE, G.K., *We Become What We Worship. A Biblical Theology of Idolatry* (Downers Grove, Illinois: InterVarsity Press, 2008).
- BISTRIȚEANUL, Irineu, *Poruncile dumnezeiești* (Patmos, 2000).
- BLOCK, Daniel I., “You Shall Not Covet Your Neighbor’s Wife”: A Study in Deuteronomic Domestic Ideology, în *Journal of the Evangelical Theological Society*, no. 3 (September 2010): 449-474
- BUD, Paula, *Șabatul: istorie și eshatologie* (Cluj-Napoca: Limes, 2015).
- CHIRILĂ, Ioan, *Fragmentarium exegetic filonian* (Cluj-Napoca: Limes, 2002).
- CHIRILĂ, Ioan, *Fragmentarium exegetic filonian II, Nomothetica - repere exegetice la Decalog* (Cluj-Napoca: Limes, 2003).
- CHOURAQUI, André, *Cele Zece Porunci ale zilelor noastre* (București: Humanitas, 2012).
- COHEN, A., *Talmudul* (București: Hasefer, 1999).
- CONSTANTINESCU, Gabriel, *Marginalii la Talmud* (Cluj: Dacia, 1999)
- DONCA, Claudia Niță, *Decalogul pentru părinți și copii* (București: Self Publishing, 2014).
- DUMEA, Claudiu, *Decalogul* (București: Arhiepiscopia Romano-catolică, 1999).
- FRAME, John M., *The Doctrine of the Christian Life* (Phillipsburg, New Jersey: P&R Publishing Company, 2008).
- FUHRMANN, Justin M., Deuteronomy 6-8 and the History of Interpretation: an Exposition on the First Two Commandments, în *Journal of the Evangelical Theological Society*, no. 1 (March 2010): 37-63.
- GEISLER, Norman L., *Etica creștină* (Editura Societatea Biblică din România, 2008).
- GREISING, Cornelius, *Decalogul și Crucea* (Langen, 1995).
- HAWKEY, Ruth, *Păcatul genealogic* (Oradea: Elpis, 2011).
- HENRY, Carl F. H., *Etica creștină personală* (Oradea: Cartea Creștină, 2004).
- HESCHEL, Abraham Joshua, *Șabatul* (București: Hasefer, 2008).
- HIESTAND, Gerald, *Crește-i în puritate* (Arad: Gramma, 2017).
- LAZĂR, Liviu I., *Cele 10 porunci ale lui Dumnezeu și începutul noului mileniu* (Cluj-Napoca: Sarmis, 2006).

- MANTZARIDIS, Georgios, *Morala creștină* (București: Bizantina, 2006).
- MASTERS, Peter, *Reguli date de Dumnezeu pentru sfințenie* (Oradea: Făclia, 2012).
- MCGRAW, Phil, *Familia mai presus de orice* (București: Curtea veche, 2007).
- MLADIN, Nicolae și colab., *Teologia morală ortodoxă. Morala specială*, vol. 1 (Alba-Iulia: Reîntregirea, 2003).
- MLADIN, Nicolae și colab., *Teologia morală ortodoxă. Morala specială*, vol. 2 (Alba-Iulia: Reîntregirea, 2003).
- MORAR, Vasile, *Morala elementară: stări, praguri, virtuți* (București: Paideia, 2011).
- NEHER, André, *Moise și vocația iudaică* (București: Hasefer, 2002).
- PACKER, J.I., *Păzirea celor Zece Porunci* (Oradea: Casa Cărții, 2010).
- PAUL AL II-LEA, Ioan, *Planul lui Dumnezeu, Decalog pentru mileniul III* (București: editura Enciclopedică, 1999).
- PELIKAN, Jaroslav, *Tradiția creștină*, vol 4 (Iași: Polirom, 2006).
- POPESCU, Hristache, *Înțelepciunea Bibliei și actualitatea* (București: H.P., 2002).
- RAE, Scott B., *Alegeri morale* (Oradea: Făclia, 2009).
- RĂDUCA, Vasile, *Ghidul creștinului ortodox de azi* (Editura Humanitas, 1998).
- RÖMER, Thomas, *Moise, omul care l-a întâlnit pe Dumnezeu* (Univers, 2007).
- SAVATER, Fernando, *Cele șapte păcate capitale* (Editura Rao, 2011).
- SAVATER, Fernando, *Cele zece porunci în secolul al XXI-lea* (Editura Rao, 2009).
- SAVATER, Fernando, *Etica pentru Amador* (Iași: Timpul, 1997).
- SCHOTTEK, Ida, *Vechiul Testament. Adevăruri eterne* (București: Coresi).
- SINGER, Peter, *Tratat de etică* (Iași: Polirom, 2006).
- S.K.H., Când ne cresc copiii, în *Sămânța adevărului*, 3/2017
- STĂNILOAI, Dumitru, *Spiritualitatea Ortodoxă Ascetică și Mistică* (București: IBMBOR, 1992).
- SWINDOLL, Charles R., *Moise - un om al dedicării altruiste* (Oradea: Editura Metanoia, 2011).
- ȘAFRAN, Alexandru, *Etica evreiască și modernitatea* (București: Hasefer, 2005).
- TALPOȘ, Vasile, *Studiu introductiv în legea, istoria și poezia Vechiului Testament* (București: Editura Didactică și Pedagogică).
- TERCATIN, Baruch, *Din înțelepciunea Torei și a Hasidismului* (București: Hasefer, 2003).
- TEȘU, Ioan C., *Familia contemporană între ideal și criză* (Iași: Doxologia, 2011).
- THOMAS, Gary, *Căsătorie sfântă* (Oradea: Kerigma, 2007).

TUDOR, Nichifor, *Lepădând minciuna, găști adevărul* (Sibiu: Oastea Domnului, 2004).
WADE, London, *Legea cerului pentru pământeni* (București: Viață și Sănătate, 2006).
ZAMFIRESCU, Vasile Dem., *Etică și etologie* (București: Editura Științifică și enciclopedică, 1982).

***, *Învățătura de credință creștină ortodoxă*

CĂRȚI DE SPECIALITATE

ABELSON, J., *Mistica ebraică* (București: Herald, 2006).
ABRUDAN, Dumitru și CORNIȚESCU, Emilian, *Arehologie Biblică* (București: IBMBOR, 1994).
AL-TANTAWI, Ali, *Introducere generală în Islam* (Editura Islam, 1998).
BARNES, J. A., *Sociologia minciunii* (Editura Institutului European, 1994).
BARTH, Karl, *Dogmatica Bisericii* (București: Herald, 2008).
BASARAB, Mircea, *Ermineutica biblică* (Oradea: Editura Episcopiei Ortodoxe, 1997).
BĂCILĂ, Nicolaie, *Istoria religiilor* (București: Niculescu, 2001).
BEHAEGHEL, Julien, *Biblia în lumina simbolurilor* (Editura Paralela 45).
BONACIU, Ioan, *Exegeza textelor biblice controversate* (București: Editura Universității din București, 1999).
BRECK, John, *Puterea cuvântului în Biserica Dreptmăritoare* (București: IBMBOR, 1999).
CASTADINI, Alberto, *Vocația politică a Israelului* (București: Hasefer, 2008).
CHAMBERS, Oswald, *Predica de pe Munte* (Oradea: Lampadarul de Aur, 2005).
COMTE, Fernand, *Marile figuri ale Bibliei* (București: Humanitas).
DELUMEANU, Jean, *Religiile lumii* (București: Humanitas, 2014).
DEVER, Mark, *Mesajul Vechiului Testament* (Oradea: Făclia, 2011).
DOROFTEI, Aristide, *Crezul Apostolilor: studii* (București: Viață și Sănătate, 2006).
DOROFTEI, Doru-Constantin, *Manuscrisele biblice din Biblioteca de la Qumran și importanța acestora pentru studiul biblic, în Revista Teologică, an XX, nr.3, Iulie-Septembrie* (Sibiu: Andreiana, 2010).
DRAGOMIR, Stanciu, *Studii asupra Evangheliilor, vol 3* (Deva: Cetate Deva, 2008).
DRIMBA, Ovidiu, *Istoria culturii și civilizației, vol I* (București: Saeculum I. O., 2003).
EKMAN, Paul, *Minciunile adulților* (București: Trei, 2009).
ERICKSON, Millard J., *Teologie creștină, vol I* (Oradea: Cartea Creștină).

- FEE, Gordon D. și STUART, Douglas, *Biblia ca literatură* (Cluj: Logos, 1995).
- FER, Vasile-Doru, *Păcat și mântuire în lumina revelației biblice vechitestamentare* (Oradea: Editura Universității din Oradea, 2011).
- FRAZER, James George, *Folclorul în Vechiul Testament* (București: Scripta, 1995).
- FRUNZĂ, Sandu, *Iubirea și Transcendența* (Cluj: Dacia, 1999).
- GAUDIN, Philippe și colab., *Marile religii* (București: Orizonturi).
- GEISS, Imanuel, *Istoria lumii din preistorie până astăzi* (București: All Educational, 2012).
- GRIGORE, George, *Coranul* (București: Herald, 2005).
- HAMBLIN, William J. și SEELY, David Rolph, *Templul lui Solomon - Mit și istorie* (București: Rao, 2007).
- HANDARIC, Mihai, *Introducere în Teologia Vechiului Testament* (Arad: Carmel Print, 2009).
- HARRISON, R.K., *Introduction to the Old Testament* (Grand Rapids, Michigan: Willaim B. Eerdmans Publishing Company, 1982).
- HESCHEL, Abraham Joshua, *Dumnezeu în căutarea omului. O filozofie a iudaismului* (București: Hasefer, 2001)
- HESS, Richard S., *Israelite Religions. An Archaeological and Biblical Survey* (Grand Rapids, Michigan: Baker Academic, 2007).
- HILL, Jonathan, *Ghid al istoriei creștinismului* (Oradea: Casa Cărții, 2008).
- HOUSE, Paul R., *Old Testament Theology* (Downers Grove, Illinois: InterVarsity Press, 1998).
- IDEL, Moshe, *Evreii lui Saturn* (Iași: Polirom, 2013).
- JOHNSON, Paul, *O istorie a evreilor* (București: Humanitas, 2015).
- JOHNSTON, Philip, *Introducere în Biblie* (Oradea: Făclia, 2009).
- KAISER, Walter Jr., *Documentele care stau la baza Vechiului Testament* (Cluj: Logos, 2009).
- KAISER, Walter Jr., *Spre redescoperirea Vechiului Testament* (Oradea: Editura Universității Emanuel, 2012).
- KELLER, Werner, *Arheologia Vechiului și Noului Testament* (Editura Miracol, 1995).
- KELLER, Werner, *Și Biblia are totuși dreptate* (f.ed., 1979).
- KÜNG, Hans, *Iudaismul* (București: Hasefer, 2005).
- LAATO, Antti și DE MOOR, Johannes C., *Theodicy in the World of the Bible* (Leiden: Koninklijke Brill NV, 2003).

- LA SOR, William Sanford, HUBBARD, David Allan și BUSH, Frederic William, *Old Testament Survey* (Grand Rapids, Michigan: William B. Eerdmans Publishing Company, 1991).
- LEIBNIZ, Gottfried Wilhelm, *Eseuri de teodicee* (Iași: Polirom, 1997).
- LLOYD-JONES, Martyn, *Studii asupra Predicii de pe Munte*, vol. 1 (Oradea: Cartea Creștină, 2003).
- MACCULLOCH, Diarmaid, *Istoria creștinismului* (Iași: Polirom, 2011).
- MATSOUKAS, Nikolaos, *Cărțile Bibliei* (București: Editura Bizanțului, 2016).
- MATSOUKAS, Nikolaos, *Introducere în Gnoseologia Icologică* (București: Editura bizantină, 1997).
- MAUR, Moșe, *Istoria Israelului* (Tel-Aviv, f.ed., 2007).
- MEGHESAN, Dumitru, *Îngerul Siloamului. Teologia mistagogică a Aghesmei mari* (Sibiu: Andreiana, 2014).
- NOEBEL, David A., *Înțelegerea vremurilor* (Editura Acsi, 2000).
- NIEMIRROWER, Jacob Ițhac, *Iudaismul* (București: Hasefer, 2005).
- PAHLAVAN, Farzanen, *Comportamentul agresiv* (Iași: Institutul European, 2011).
- PARTRIDGE, Christopher, *Religiile lumii* (București: Mladinska, 2009).
- PETERCĂ, Vladimir, *Regele Solomon în Biblia ebraică* (Iași: Polirom, 1999).
- POE, Harry L. și DAVIS, Jimmy H., *Știința și credința creștină* (Oradea: Cartea Creștină, 2007).
- POPA, Viorel Cristian, *Poporul lui Dumnezeu. Chemare, identitate, înnoire* (Oradea: Editura Universității din Oradea, 2014).
- POPA, Viorel Cristian, *Profeții oratori ai Vechiului Testament* (Oradea: Editura Universității din Oradea, 2011).
- POPA, Viorel Cristian, *Vocație și Misiune: aspecte fundamentale ale profeției vechi testamentare* (Oradea: Editura Universității din Oradea, 2009).
- RELGIS, Eugen, *Eseuri despre iudaism* (București: Hasefer, 2011).
- REMETE, George, *Dogmatica Ortodoxă* (Alba Iulia: Reîntregirea, 2000).
- SCHULTZ, Samuel J., *Privire de ansamblu asupra Vechiului Testament* (BEE International, 1986).
- SILVA, Moises și KAISER, Walter C., *Introducere în Hermeneutică* (Cluj: Logos, 2006).
- SOLOMON, Norman, *Iudaismul* (București: Allfa, 2007).
- ȘAFRAN, Alexandru, *Lumini pentru viitor* (București: Hasefer, 2012).

THIESSEU, Henry Clarence, *Prelegeri de Teologie Sistematică* (f.ed.)

ȚON, Iosif, *Oameni mari din Vechiul Testament* (Oradea: Cartea Creștină, 2004).

ȚON, Iosif, *Predica de pe Munte* (Oradea: Cartea Creștină, 2000).

VLADIMIRESCU, Mihai Valentin, *O istorie a Bibliei ebraice* (Iași: Polirom, 2006).

WALKER, Peter, *O istorie ilustrată a Țării Sfinte* (Oradea: Casa Cărții, 2014).

WALTER, Martin, *Împărăția cultelor eretice* (Oradea: Cartea Creștină, 2012).

WENGER, I. C., *Introducere în Teologie*, vol I, II (f.ed.)

WHITE, Ellen G., *Cugetări de pe Muntele Fericirilor* (București: Viață și Sănătate, 2014).

WHITE, Ellen G., *Patriarhi și Profeți* (București: Viață și Sănătate, 1999).

WHITE, Ellen G., *Tragedia Veacurilor* (București: Viață și Sănătate, 2011).

WHITNEY, Donald S., *Disciplinele spirituale* (Oradea: Imago Dei, 2017).

WILSON, Neil S., VEERMAN, David R., GALVIN, James C., BARTON, Bruce B. și LUCAS, Daril J.,
Matei: Biblia aplicată în viață (International Bible Society, 1998).

WRIGHT, J. H. Christopher, *Misiunea lui Dumnezeu - Înțelegerea metanarațiunii Bibliei* (Oradea: Casa Cărții, 2016).

WRIGHT, N. T., *Scriptura și autoritatea lui Dumnezeu* (Sibiu: Deisis, 2016).

ZACHARIAS, Ravi, *Iisus între alți dumnezei* (Oradea: Cartea Creștină, 2010).

ZENOU, Gilles, *Priviri asupra condiției evreiești* (Editura Est, 2008).

ZLATE, Mielu, *Fundamentele Psihologiei* (Iași: Polirom, 2009).

***, *Ghid de studiu* (Dallas, Texas: BEE Internațional).

ALTE CĂRȚI

AȘGIAN, Berdj, *Gânduri despre viață și neființă* (Târgu-Mureș: Ardealul).

BLAJ, Petru, *Creștinismul părinților nostri* (București: Viață și sănătate, 2008).

BODEA, Radu, *Drept penal: partea specială* (București: Hamangiu, 2008).

CARSON, Ben, *Asumă-ți riscul* (Arad: Majesty Press, 2008).

FOSTER, Richard, *Disciplinele spirituale* (Cluj: Logos, 2014).

GEISLER, Norman și BOCCHINO, Peter, *Temelii de neclintit* (Timiș: Impact Media, 2005).

HARRIS, Sam, *Sfârșitul credinței* (București: Herald, 2015).

KOESTLER, Arthur și CAMUS, Albert, *Reflecții asupra pedepsei cu moartea* (București:

- Humanitas, 2008).
- KUBLER, Michel, *Mic îndreptar de credință* (București: Humanitas, 2014).
- LIICEANU, Gabriel, *3 eseuri despre minciună, despre ură, despre seducție* (București: Humanitas, 2013).
- MCDOWELL, Josh și WILLIAMS, Thomas, *Relație prin Cuvânt* (Oradea: Scriptum, 2008).
- METAXAS, Eric, *Bonhoeffer: pastor, martir, profet, spion* (Oradea: Scriptum, 2011).
- MORNEANU, Roger J., *O călătorie în supranatural* (București: Viață și Sănătate, 2009).
- NEGRUȚ, Paul, *Cristos, Biserica și vremurile din urmă* (Oradea: Făclia, 2006).
- PEDRERO, Miguel, *Corupția marilor puteri* (București: Litera Internațional, 2008).
- PESNOT, Patrick, *Domnul X, Spionii ruși de la Stalin la Putin* (București: Litera Internațional, 2010).
- PLESU, Andrei, *Despre inimă și alte eseuri* (București: Humanitas, 2017).
- POPOVICI, Petru, *Există viață după moarte* (București: Stephanus, 2002).
- PUSTAN, Ioan, *Scrisorile lui Belerofon* (Beiuș: Fabrica de Vise, 2007).
- RATZINGER, Joseph Cardinal, *Benedict al XVI-lea, Scrieri alese* (Cluj: Biblioteca Apostrof, 2011).
- ROBERTSON, Pat și SLOSSER, Bob, *Împărăția Secretă* (f.ed., 1987).
- SEBESTYEN, Victor, *1989- Prăbușirea Imperiului Sovietic* (București: Litera Internațional, 2009).
- SCHELER, Max, *Omul resentimentului* (București: Humanitas, 2007).
- STEINHARDT, Nicolae, *Jurnalul fericirii* (Rohia: Editura Mănăstirii Rohia, 2005).
- TOADER, Tudorel, *Drept penal român* (București: Hamangiu, 2009).
- TOZER, A. W., *Trăirea creștinului* (Oradea: Kerigma, 2013).
- ***, *Sfântul Apostol Andrei și tinerii* (Galați: Editura Episcopiei Dunării de Jos, 2003).

RESURSE ELECTRONICE

PHILON, *Decalogue*, consultat la <http://www.earlychristianwritings.com/yonge/book26.html>.
BIBLE HUB: Search, Read, Study the Bible in Many Languages: <http://biblehub.com/>.